12
13

VENENORVM DISCRIMINA SVMMATIM EXCVSSA.

PRAESIDE
VIRO
EXCELLENTISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO
DOMINO
GEORGIO FRIDERICO SIGWART,
PHILOS. ET MED. DOCTORE
MEDICINAE CHIRVRGIAE ET ANAT. P. P. O.
MEDICO AVLICO WVRTEMBERG,
H. T. DEC.

PRO
SVMMIS IN MEDICINA HONORIBVS
ACADEMICIS
LEGITIME IMPETRANDIS
ERVDITORVM EXAMINI PVBLICO SVBMITTIT.
D. HORA

AVCTOR
IOHANNES CHRISTIANVS SOMMER,
VNTER-RIXINGENSIS.

TVBINGÆ,
LITTERIS SCHRAMMIANIS.
An. 1765.

PRAECOGNOSCENDA.

§. 1.

Thematis tractandi propior *determinatio*, in ipſa ejus quæ hic incipit, tractatione primum ſibi vindicat locum. Ea vero vix plura requirit, quam quæ in ipſa hujus opellæ *inſcriptione* jam expreſſa leguntur. Hanc juxta nempe de *venenorum diſcriminibus generaliora* tradere conſtitutum habeo. Illorum itaque heic non exſpectanda erit prolixior ſpecialiorqne *tractatio*. Etenim vel unius tantum veneni hujusque opponendæ antidoti exactior diſquiſitio integra vix comprehenderetur hujusce modi diſſertatiuncula. Quid? quod ne plena quidem generalior de illis doctrina hic deſiderari poterit. *Generaliora* non *indefinite*, ſed quod notari velim, eorum tantum quædam tradere *reſtrictte* inſuper promitto. Tantum de *thematis* ratione, qua ipſius circumſcribuntur limites, ex quibus proinde univerſa ejus tractatio, pro fine præſentis opellæ æſtimanda eſt.

§. 2.

Quod ad *uſum* hujus doctrinæ attinet, is, ut equidem judico, in propatulo eſt. Hunc ea ſpondet in *utraque medicina* noſtra, *jatrologica* nempe æque ac *chirurgica*. Atrociſſimos non modo inducunt morbos, ſed & ipſa in ſe ſunt morbi ferociſſimi, veneficia. Promta & exquiſita hæc poſtulant ſubſidia medica, interna æque ac externa, adeoque ex fonte *medi-*

eo *ſtrictius* ſic *dicto* partim, partim *chirurgico*, partim *diaeteti-co* petenda. *Venena* itaque & *veneficia* & quibus hæc vel præcavemus imminentia, vel removemus præſentia, media probe habere cognita, plurimum omnino refert in utroque foro medico.

§. 3.

Neque quam dictam (§. 2.) minus evidentem eſſe exiſtimo *utilitatem* & neceſſitatem cognitionis accuratioris *venenorum* & *veneficiorum* in *cauſis mixtis*, ubi noſtri officii eſt, *vulnerum læſionumque* qualiumcunque conditionem & lethalitatem curatius dijudicare, in quo maxime verſatur *medicina noſtra forenſis*. *Noſtra*, inquam, pleonaſtice quidem, quoniam eam noſtram eſſe ipſa ejus ſine hoc additamento jam involvit atque implicite innuit nuda appellatio. Sed pleonaſmi hujus excuſationem promittit medicinæ forenſis a jurisprudentia medica diſtinctio, quam heic innuo, adeo neceſſaria; hac quippe perſpicimus, *illam* ſolam ad nos ſpectare, *hanc* contra nil ad nos pertinere, adeoque cum *hac illam* aut *hanc* cum *illa* male & præpoſtere commiſceri, ſeu ut rectius loquar, confundi, licet hæc ſine illa exiſtere nequeat, utpote ab illa ſua petens principia.

§. 4.

Ceterum exquiſitiorem de *venenis* & *veneficiis* doctrinam non tantum in *utraque medicina noſtra ſtrictius* dicta (§. 2.) & *forenſi* (§. 3.) ſed & in *jurisprudentia medica* quam maxime neceſſariam eſſe ex ipſo modo indicato (§. 3.) nexu pariter perquam facile intelligitur. Quid enim ad medicum *jurisprudentia medica*? Nil certe, niſi quidem ex utroque Cæſar eſſet; ſed rara hæc avis? Quid contra ad Iuris ſacerdotes *medicina forenſis*? æque nil niſi ex utroque pariter eſſent Cæſares, qui niſi eſſent, a ſanitatis ſacerdotibus ſua non poſſunt non petere principia, ex eorum *medicina forenſi* repetenda. Hæc ſola illa jacit, jactaque ſuppeditat fundamenta, quibus fulciuntur juſta in cauſis ejusmodi mixtis ferenda judicia forenſia. *Iurisprudentia* itaque *medica*, *medicina* noſtra *forenſi* non debite fulta, certe non poteſt non eſſe ſuis fundamentis deſtituta. Tam ecce! certus, tam

evidens

evidens porro eſt accuratioris de *venenis* & *veneficiis* diſquiſitionis *uſus* ex *medicina* noſtra *forenſi* ad *jurisprudentiam medicam* ſeſe diffundens.

§. 5.

Atat indicatum hactenus (§. 2-4.) præſentis diſquiſitionis multiplicem locupletemque *uſum*, facile in *abuſum* trahi poſſe prævideo. Ita nempe comparata erant de venenis & veneficiis dicenda, ut videri poſſet ipſis hic veneficiis & veneficis parari patrocinium. Neque horum forte deerunt nulli, qui veneficiorum ſuorum excuſationem inde aucupaturi, contendent, ſe venena non dediſſe, quæ reapſe tamen dederunt, cum medicamenta ceteris paribus alias eſſe poſſint, quæ ab ipſis data, venena dicerentur. Verum res erit in ſalvo apud æquiores harum rerum judices, qui, quæ ponemus principia, melius interpretari norunt.

§. 6.

Vnum præterea hic prævertendum ſeſe offert *dubium. Generaliora*, ſi, quæ ſequuntur, tantum erunt, adeoque remotiora, quis uſus inde haberi poterit in propius cognoſcendis & curandis venenis & veneficiis? *Generaliora* non curamus? Atat, reſpondeo, nonne iſta ſupponuntur in ſpecialioribus & propius rite expediendis? Nonne iſta ad hæc undiquaque ita ſe extendunt, ut horum nulla debite tractari poſſint, illis non prius curatius excuſſis? Nonne proinde *generalior* de *venenis* doctrina uſum ſuum per univerſam de iſtis ſpecialioremlonge lateque ſeſe diffundit? Nonne itaque hoc ipſo eo amplior ejus eſt uſus?

§. 7.

Ita vero (§. 2-6.) non inutilem & multiplici nomine momentoſam materiam tractandam me ſumere plane perſuaſus operam dabo una, ut eam pro rei dignitate, ea quoque ratione, quam *methodus* poſtulat academica, quoad potero, pertractem, meæ imbecillitatis probe conſcius.

§. 8.

Supereſt in præcognoſcendis, ut pro indicato (§. 2-6.) quem intendo, ſcopo, materiæ tractandæ (§. 1) ſummam determinem. Conſtitutum habeo, leviori penicillo adumbrare *gene-*

rariora quaedam de *venenis.* *Quaedam* repeto, quoniam pagellæ hæ ſpeciminis loco edendæ pleniorem tractationem capere non potuiſſent. At *quaenam* iſta erunt, quæris? cur non in *thematis* determinatione adcuratius expreſſum lego? In eo me haud peccaſſe exiſtimo, quin immo juxta *methodi* heic mihi obſervandæ (§. 7.) leges necdum id indicare poſſum. *Venenorum diſcrimina generatim* expenſurus id demum debite juſtoque loco determinare potero, ubi de illis nominatim acturus ſum. Suffecerit hic ita manifeſtum eſſe *proponendorum fundamentum adaequatum*, quod juxta hæc tractatio verſatur circa *venenorum diſcrimina ſummatim excutienda.* Quæ vero de hiſce dicenda mihi ſumſerim, ſuo indicabo loco.

§. 9.

Neque tractationis *ordo*, quo hic in illa jam mihi progrediendum eſt, in obſcuro eſſe poteſt. Ad artis cogitandi, *methodique*, quæ in illa præcipitur, *analyticae* normam ſervandam utiqne (§. 7), vel leviter reflectens facile intelligo, ante omnia *genuinam* non modo, ſed & *adaequatam veneni* notionem eruendam & fundamenti loco hic ponendam eſſe. Huic addam ſuccinctam diſquiſitionem, qua *ſpecies* & *reliquas venenorum varietates* determinare adlaborabo. En! primam *quorundam* iſtorum in hac parte proponendorum ſuo ita loco poſitam (8.) determinationem.

§. 10.

Veneni exactiorem *notionem* præcedere illam de illorum diſcriminibus doctrinam, nil attinet, fuſius demonſtrare, utpote quod omnibus ſponte patet, inque confeſſo eſſe prævideo. Hæc enim ex illa demum eruenda & deducenda ſunt.

§. 11.

Mirum ſane in hunc usque diem, quantum equidem ſcio, nondum deprehendi hujus *termini notionem legitimam fixamque* & omnibus comprobatam. In plurimis, quas perluſtravi, neque diſſertationibus, neque ſcriptis pathologicis, neque aliis integris hac de re ſcriptis prælectionibus academicis libriſve typis expreſſis mihi ſaltem talem offendere licuit, in quam communi

nomine

nomine ab omnibus conſentire liceret, quales tamen non poſſunt non eſſe, quibus utimur, *termini*, ſi quidem definibiles, nec *ſimplices* ſunt eorum *notiones*. Hoc enim qui negaret, vel *terminos inanes*, vel iſtiscum *qualitates occultas* admittere deberet, aut denique omnem dudum ſtabilitam *legitime definiendi* rationem reſpuere, aut ſubvertere auderet; ſed poſterius hercle! quam fruſtra? Qui enim fieri poſſet, ut primo hæcce ab *artis cogitandi* propagatoribus & propugnatoribus in caſtris logicis adeo jamjam jacta, firmaque, & hactenus in concuſſa veritatis *analyticae* ſtabiliendæ munimenta ab illius levioris armaturæ inſultu vel tantillum concuterentur, nedum ſubruerentur? Veræ eruditi veritatis defenſores ſpernunt omnino hæc fulgura ex pelvi.

§. 12.

In tanta vero magnorum etiam virorum inconſtantia (*§.11.*) quid conſilii? An in ambiguo res, & ſua cuivis ſententia relinquenda eſt? Nimia hæc eſſet vel oſcitantia, vel culpandum de ſe ipſo diffidentiæ præjudicium, vel vanus auctoritatis metus. Quid jam? forſanne conſultius eſt, prout occaſio id det, medios nos gerere, & pari atque indifferenti utramque in partem ſtudio adfectos nos eſſe? Hem! quam iniquum hoc foret partium ſtudium, tam anceps, quanta in eo repugnantia, *nullius*, & *omnium partium ſtudio* duci velle? quam turpis hæc in veritatis foro *indifferentia*, quam injuſte quæſita, quam temere affectata ſingularis alicujus placabilitatis gloria! Adeo placatuli, tam polituli veritatis ſtudioſi eſſe nequeunt, ut omnia ipſis promiſcua ſint & culpandi *conſenſus praetextu* in quamvis partem liberos ſe gerant, ac ſolutos. At forte utraque hic diſſentientium pars aliquid veri habet, quod retineri utrinque atque combinari poſſit, ut quod ita niſi in totum, in tantum tamen ab utraque parte ſtare liceat. Neque equidem hoc video. Oppoſita ſunt quæ volunt. Alteri dari, alteri nullum dari venenum aſſerunt, adeoque, quod illi affirmant, hi negant. Nullo igitur modo ab utraque hic ſtare licet, decetque parte. Ergo ab alterutra, quia non ab utraque. Quanam vero? Eorum certe, qui vere dictum venenum dari affirmant, Cujus aſſerti

veritas

veritas ſponte eluceſcet, dummodo debite determinatum fuerit; quid hoc nomine veniat.

§. 13.

Quid ergo tandem illud eſt, quod *venenum* audit ubique? Quæ hujus nominis *idea* ſuum *definite* exprimens *ideatum*?

§. 14.

Ecce iſtam! *Venenum* eſt quævis materia ſubſtantiæ vivæ finitæ phyſice præternaturalis ipſi plane nociva.

§. 15.

Plane repeto, hoc eſt, ſanitati & vitæ ipſius adeo contrarium, & ita nocivum ut nocendo etiam nil juvet, nec ullo modo in ſalutarem cedat eventum.

§. 16.

Hoc (§. 15.) enim ſibi vult vocula illa *plane* (§. 14.) quæ non idem innuit, ac *per ſe* nocivum, utpote quod hic diſtinquendum eſt a *plane* nocivo indicata ſignificatione accepto.

§. 17.

Tria præcipua hic probe tenenda cauſæ momenta continent proxime antecedentes tres paragraphi. Prima nempe (§. 14.) *Veneni notionem*, ſecunda (§. 15.) definitionis hujus *explicationem*, quibus tertia (§. 16.) *neceſſariam* addit *diſtinctionem*.

§. 18.

Circa hæc (§. 17.) omnia plures omnino inſtitui poſſent diſquiſitiones, & moveri quæſtiones excuſſu digniores, ut: cur & quo ſenſu in notione hac *definitiva generis* loco ponatur quævis *materia*? utrum ita, ut decet, *genus* exprimatur *proximum*? cur non dicatur *ſanitati* & *vitae contrarium*? cur non *corpus*? cur non *mixtum tale*? cur non *acre cauſticum corroſivum*? cur *materia praeternaturalis*? cur *phyſice praeternaturalis*? cur *ſubſtantiae*? cur *vivae*? cur *finitae*? cur huic in *genere* nec *corporeae in ſpecie*? cur non *animali*, aut *corpori animali*? an recte ſic involvantur *viva* qualiacunque, *vegetabilia* etiam? an *ſimplicia* adeo? cur *nocivum* tantum, nec *deleterium* nec *lethiferum*? & ſi ideo plane nocivum dicatur, quod ſine ſolutari eventu noceat, nonne ſic tecta involvatur *contradictio*?

Nonne repugnet *nocivum ſalutiferum* ? Eccur non ut alias dicatur, quod *minima mole*, nec quod *celeriter*, nec quod *conſtanter*, nec quod *applicatum* vel *ingeſtum*, funeſtum edit eventum? cur non, quod *per ſe* deſtruit & mortem infert? *cet.* Verum enim vero cum hæc partim ab *ſpectatiſſimo Dn.* PRÆSIDE ſatis ſuperque explanata viderim, partim amplius, quam quod hiſce pagellis deſtinatum eſt, ſpatium poſtularent, ea hic præterire licebit.

§. 19.

Præterea fuſior ad iſta (§. 18.) diſquiſitio ad rem præſentem & jam (§. 18.) determinandas *venenorum varietates* minus neceſſaria eſſe videtur, quum ad id præter dicendis ſubſtratam (§. 14.) explicatamque (§. 15.) *veneni notionem* nil amplius requiratur. Præſcripto (§. 9.) juſtoque itaque dicendorum ordine ad venenonem diſcrimina determinanda progredior.

§. 20.

At hæc, obverti poſſet, illorum quoque *ſpecies* involvere juxta ſupra dicta (§. 9.), me vero hujus doctrinæ *generaliora* tantum promiſiſſe (§. 1.) *ſpecialiora* autem plane differre à *generalioribus* adeoque cum *hiſce illa* hic confundi. Verum ad *inferiores venenorum ſpecies* hic non deſcendam, ſed *ſuperiores* tantum attingam, quæ itaque omnino in *generaliori* hac doctrina ſuum ſibi vindicat locum.

§. 21.

Præterea non *has* (§. 20.) modo ſed & *reliquas* ab hiſce diſtinquendas, ut id ſupra (§. 9.) jam diſtincte innui, *venenorum varietates* percurram, non quidem omnes & ſingulas, ſed præcipuas tantum, & eas præſertim, quorum prævia cognitio in determinandis eorum antidotis maxime requiritur

§. 22.

Iſtas vero non *rhetorica* ſeu *dialectica* dicendi copia, qua me deſtitutum eſſe ſentio, enarrabo, non, inquam, ediſſeram, ſed ea, quam poſtulat hujusce modi ſpecimen academicum, ratione, & nuda, ſimplici, plana, ac ab iſto ornatu aliena, ſed eo ipſo evidentiori *analyſi*, pro viribus proponam, primo qui-

dem

dem præmiſſurus ubique jacienda in ſingulis *varietatum fundamenta*, *certa*, *fixa* & *adaequata*; his *dein* ſuperſtructurus ipſas in illis fundatas *venenorum diverſitates*, *diviſiones* puta, ac *diſtinctiones*, eorum ſcilicet *inter ſe* non *ab aliis*, quæ venena non dicuntur, cujus nominis *diſtinctiones* huc non ſpectant; *poſtea* has *definiturus*, ubi id neceſſe erit, nec ex ipſis jam jactis fundamentis vel ſolis denominationibus earum *definitiones* ſponte elucefcent, adeoque me tacente a nemine non facile ſuppleri poterunt; easdem *denique* evidentioribus *illuſtraturus* exemplis.

§. 23.

Primum non quidem *diviſionis* ſed *diſtinctionis* venenorum *fundamentum* jure meritoque petimus a noſtræ de iis cognitionis ratione, *vel* enim propior qualitatis eorum cognitio nobis conceſſa eſt *vel* nos latet eorum intimior *indoles* & inde explicandus eorum *agendi modus*.

§. 24.

Hoc, quod ſola nobis ſuggerit alterum ab altero diſtincte diſcernendi primitiva *intellectus facultas*, *reflexio* dicta, & ab altera primitiva *intellectus facultate*, quæ *ratio* vocatur, diſtincta, fundamento nititur, prima, quæ heic notanda venit, *varietas*, quam juxta proinde non *dividenda*, ſed *diſtinquenda* ſunt (§. 22.) venena in *a*) *noſcibilia* & *b*) *heteroclita*, ſeu *occulta*.

§. 25.

Venenis autem *noſcibilibus notisque* opponi *heteroclita* adeoque hæc idem dicere ac *occulta* vix dubitare licet. Illuſtris BOERHAVIVS in *inſtitutionibus* ſuis *medicis* (*§. 1145.*) ita habet: *denique habentur venena heteroclita tot vitae adverſa*, *nec explicato effectu vel virtute*, *hactenus bene nota*, *quae aſſumtu*, *applicatu*, *aut ictu mortem inferunt. Cantharides. Aranea. Tarantula. Aſpis. Vipera. Ceraſter. Preſter. Seps. Scorpius. Canis rabidus. Bufo. Bupreſtis. Stellio. Salamandra. Lepus marinus. Paſtinaca marina*, *& ſimilia.* Pauciora hujus nominis venena admittere videri poſſet recentiſſimus idoneus auctor ILLVSTRIS H. I. N. CRANZ, in *materia* ſua *medica* & *chirurgica*, (quam in rubro & nigro perbene ita diſtinquit) T. III. Claſſ. VIIII. verum

is

is in hac claſſe, ut inſcriptio habet tantum agit de *venenis heteroclitis animalium.* Neque hic obverti poteſt, ſola *venena animalium* dici *heteroclita.* ILLVSTRIS BOERHAVIVS, aperte hæc opponit notis, & procul dubio animalia tantum recenſet, quia hæc à potiori talia ſunt. In CEL. CRANZII vero modo indicata inſcriptione valde ſuperfluus eſſet fruſtraque poneretur & ſine ulla ratione abundaret alterutur in ea terminus, ſi *venena animalium* & *venena heteroclita* plane eadem IPSI dicerentur, quin IPSE loco citato Tom. III. Claſſ. IX. pag. mihi 103. latiorem innuit hujus termini ſignificatum, quando vini fermentantis halitum ab HELMONTIO gas ſylveſtre ideo dictum eſſe ſcribit, quod ob vim *heteroclitam* capi non poſſet. Ecquis denique crediderit, duumviros hoſce aliosque, qui hac utuntnr locutione, ſtatuere, ſola *venena animalium* inter nobis ignotiora referenda eſſe. Vtcunque res ſe habuerit, certum tamen eſt, *animalium venena* neutiquam ſola eſſe, dicique poſſe *heteroclita*, ſeu ab aliis omnibus in eo tantum abludentia, quod ſola nobis ſint abſtruſa; ſin etiam, quod ultimum addo, *ſtrictiori* ſignificata hoc *termino* uſi fuerint alii, cur latiori eum ſumere non liceret, ſiquidem aptius id fieret?

§. 26.

Quæ per utriusque nominis (§. 24.) venena *definite* intelligenda ſint, vel ex ipſis eorum determinationibus, & ex dicto (§. 23.) *varietatis* hujus *fundamento* ſponte eluceſcit, adeoque eorum definitiones brevitatis ergo pro indicato fine (§.22.) jam præterire liceat.

§. 27.

Supereſt dictis (§. 23-26.) majoris evidentiæ cauſa addenda (§. 22.) *illuſtratio.* Eorum, quæ quoad qualitates ſuas nocivas nobis notiora ſunt venenorum *exempla*, maxime præbent *cauſtica* illa, atque acida ſalia *mineralia*, utpote, quorum qualitates, diſcrimina, habitusque ad alia corpora ex chemicis aliisque experimentis admodum manifeſta facta ſunt. Venenis *heteroclitis* accenſentur v. c. Cantharides, Viperæ, Tarantulæ, & ſalivæ eorum etiam, quod maxime mirandum, ani-

malium rationalium & irrationalium rabidorum, & iratorum adeo, quibus alias nullum venenum in dente eſt &c.

§. 28.

Circa hactenus expoſitam venenorum varietatem (*§. 23-27.*) id unum adhuc monendum erit. Verum eſt, *heteroclita* ſeu quoad eorum qualitates nocivas, & nocendi modos ignotiora nobis eſſe venena modo allata (*§. 27.*) & nonnulla alia, quæ his vulgo annumerantur. Sed dantur plura alia, quæ huc vulgo non referuntur, & quoad intimiorem eorum indolem æque nobis occulta ſunt. Fallaciam igitur *partitionis* certe committunt, qui *ordinis ſyſtematici rationem* in ſua de venenis doctrina ab hoc fundamento petunt, neque tamen omnia, æque bene ignota, ad ipſa ſic dicta *heteroclita*, ſed ad alteram *quaſi cognitorum* claſſem referunt. Quin imo, qui id faciunt, aliis quoque modis in nocentiſſimis erroribus verſantur, ignota pro notis habentes, aliisque pro talibus illa obtrudentes. Sed decet nos & plurimum refert, noſtram in diſciplinis *ignorantiam* etiam invincibilem intelligere accuratius, non intellectam explorare curatius, exploratam confiteri cordatius.

§. 29.

Ceterum facile intelligitur, *heteroclita vel* ex parte *vel* in totum talia eſſe, adeoque ea diſtinquenda eſſe in *a*) *ſimpliciter* & *b*) *ſecundum quid heteroclita*, cujus varietatis analyſi ulteriori imorari, non erit neceſſe.

§. 30.

Sed miſſis jam venenis *heteroclytis* ſeu nobis *ignotioribus*, & quoad qualitates ſuas, adeoque inde derivandas eorum *ſpecies* nobis pariter non obviis, ad ea progredior, quæ quoad qualitates ſuas nocivas, niſi in totum, ex parte tamen, manifeſtiora ſunt, atque hinc eatenus ita comparata, ut non modo in ſuas dividi poſſent *ſpecies* ſed noſtræ de ipſis cognitionis reſpectu alias adhuc admittant *diſtinctiones*.

§. 31.

Ab *Heteroclitis* nempe ſeu *occultis* modo explicatis (§. 23-28.) diſtinquenda ſunt tam *abſtruſa*, quam *neglecta*. Illa *occulta* dicuntur,

cuntur, ob *qualitates* ſuas *occultas*. *Occultae* vero *qualitates* ſunt, quarum cognitio nobis denegata eſt. Sed poſteriorum modo nominatorum *venenorum, abſtruſorum* quippe & *neglectorum*, cognitio denegata nobis non eſt. *Abſtruſa* ab *occultis* diſcernenda, tantum dicuntur erutu cognituque difficiliora, hæc niſi operoſius explorentur, eatenus *neglecta* etiam dicuntur. Sed cognitu etiam faciliora, immo facillima, ſæpe prætervidentur. Hinc ſæpe multo plura minusque excujabilia, ac vulgo putatur, inter neglecta noſtra referenda ſunt. Vtriusque ſic indigitatæ *venenorum diſtinctionis*, utpote per ſe ita jam perſpicuæ, diffuſiorem *analyſin* non eſſe neceſſariam judico.

§. 32.

Adductæ (§. 29. & 30.) vero ſimilesque venenorum diſtinctiones ſuperfluæ aut inutiles haberi non poterunt. Expedit enim profecto in rebus noſtris cognoſcendis pariter atque agendis diſcernere *ſecundum quid occulta* a *plane occultis*, & utraque ab iis, quorum plenior certiorque cognitio nobis non denegata eſt, ne in *horum illorumve* indagine aut vel in totum vel ex parte oleum operamque noſtram perdamus, aut ea, quorum cognitio nobis tamen conceſſa eſt, pro occultis habentes leviter deſeramus. Iuvat præſertim *occulta* ab *abſtruſis* diſtinquere, ne indaginis difficilioris pertæſi *abſtruſiora* ad *occulta* oſcitantiores rejiciamus. Ad uſum etiam pertinet, dignoſcere *abſtruſa à cognitu facilioribus*, ne illa horum nomine obiter tangamus, & puſillorum heroum more ſuperficetenus tractemus, quæ profundius erui debent, & majorum virorum diligentiam requirunt. Conducit quoque *neglecta* a jam exploratis ſecernere, ne aut actum agamus, crambemque toties coctam recoquamus, aut ab aliis neglecta negligamus amplius, præſertim ea, quæ ſine damno negligi nequeunt.

§. 33.

Hem! vero quot quæſo dantur *venena neglecta*, *medica* & pharmaceutica & diætetica! Quam frequens mors in ollis, thecis, apothecis, cellis, culinis! Melle quid dulcius? quid præſtantius habetur? PLINIO illud dicitur, *coeli ſudor*, *ſiderum*

 ſaliva,

ſaliva, ros cœleſtis. WALLERIUS in *Hierne* nec ad animale, nec ad vegetabile regnum illud referendum eſſe, ſed ſpiritu mundi turgere, & acido univerſali gravidum ſtatuit. Atat, ut uno *exemplo* meum aſſertum (§. 32.) illuſtrem, hæc dulcedo alias antidotus habita, ipſa amarum ſæpe venenum eſt, non *per accidens* modo, ut ſub uſu medico-chirurgico, ſed & *perſe* haud raro. Apium examina ſuccum ſuum alibilem a diverſiſſimis ſugunt vegetabilibus, ipſis quidem ſemper conducentem, & innoxium, nobis ſæpe plane noxium. Sibi enim potius quam nobis eum colligunt, ex gratis gratum, &, niſi ipſis, nobis tamen ingratis, ingratum, ex amaris amarum, ex narcoticis narcoticum, ex venenatis venenatum. Vt enim mel pertinaciter ſervat ſapores, ita & vires plantarum, e quibus illud hauriunt. DIOSCORIDES jam teſtatur, amarum mel gigni in Sardinia, quod apes ibi ab abſinthio victum ſuum petant, & PLINIVS ſcribit, Heracleæ in ponto mel produci, quod ſudore colliquante perderet, & mentem alienaret. Immo referente XENOPHONTE & DIODORO SICVLO, decem mille homines, ad Trapezontum ſtativa habentes, qui alveariis apum indulſiſſent, ſurſum deorſumque motos, & mente alienatos fuiſſe, ita quidem, ut, qui corpore adhuc non mente tamen conſtarent, hos ebriorum, illos maniacorum in modum actos, alios etiam quaſi poſt cædes humi proſtratos, mirando tamen eventu fractaque veneni vi poſt tres, quatuor, dies reſurrexiſſe, violento veluti medicamento purgante debilitatos. Nonne itaque circa *mellis uſum* medico-chirurgicum, atque culinarem majori opus eſt cautione? nonne huic providentiæ repugnat in campis & nemoribus venenoſa flora confertis, apes alere? Nonne minus conſulta Adone in hortis decumanis in flores opere topiario deſcriptis pro ſolis oculorum deliciis, cerenthi loco napellum, daturam, poma amoris aliamque floram venenatam, interque has muſarum volucres una alere?

§. 34.

Reflectendo (§. 24.) a prælibatis *venenorum diſtinctionibus* porro ducor ad ipſas eorum *differentias* ſpecificas, in ipſorum

notio-

notioribus qualitatibus fundatas. Venena nempe, quoad conſtitutionem ſuam internam viresque, quas poſſident, nocivas, analyſi ex Chemica, ex aliisque experimentis, per mortem ſæpius factis, etiam medicis, inquam, proh dolor! propius a *potiori* (*§. 29*) nobis cognita; *vel* ſalinis; *vel* ſulphureis; *vel* terreis, glutinoſis, ſtipticis, gaudent principiis; vel horum uno pluribus ſcatent. Vnde illa dividuntur in *a*) *ſimpliciora* & *b*) *mixta*, priora autem iterum ſubdividuntur *1*) in *ſalina*, exemplis infra ſuo illuſtranda loco, ubi illorum ſpecies *inferiores* dicentur. *2.*) *Sulphurea*, qualia ſunt: vapores lithantracum maxime in fodinis carbonariis, aquarum ſtagnantium putridarum, vegetabilium noxiorum, ædificiorum recens ſtructorum & dealbatorum *cet.* *3.*) *terrea*, ut *gypſum*, quo farinæ ad mixto ingens Germanorum exercitus periiſſe fertur; *plumbum*, *minium*, quo ob vilius pretium loco cinnabaris pro rubro *pulveri* illi famoſo ſic dicto *temperanti* conciliando, ſæpius utuntur, ſicque alio ſæpe nomine jam venenoſum hanc pulverem magis venenoſum reddunt; *Lithargyrus*, *ſtannum*, & quæ ex hiſce & ſimilibus præparata proſtant in officinis e. g. ſic dicta *magiſteria*, *calces*, *ſpecies*, *pulveres* etiam præſertim *pretioſi* dicti, *pulvis Viennenſis albus*, atro rectius carbone notandus, quatenus gypſea illum ingreditur glacies Mariæ, *galactopoei*, *antihecticum Poterii*, hecticum ſeu hecticos faciens rectius dicendum, *fungi*, *ſpongiae*, *ſpongiorum lapides*, *gallae* in pulveribus contra ſtrumam *cet.* *Mixtorum* contra *venenorum* tot ſunt *ſpecies*, quot dictorum dantur combinationes, ex his ipſis definitu facilium. Huc e. g. ſpectant, *Cicuta*, aliaque *ſtupefacientia* dicta, *Belladonna*, *Datura*, quæ ſæpe funeſto eventu pro *nigella* divenditur, *Helleborus albus*, a nigro diverſiſſimus, ut mirum ſit, eodem nomine eum inſigniri potuiſſe, hinc alias tam celebres quoque officinales pillulæ *Wildeganſii*, quas ille ingreditur. *Arſenicum*, *Cobaltum*, *Butyrum antimonii*, vitriola ordinaria & novioribus artibus factitia, nec hic eximenda ſunt aurea & argentea venena, ut *aurum fulminans* & *ſolutiones horum mineralium*; quæ aut omnino acerrimæ ſunt, omnia corrodentes, aut totæ calces inertes, & irreſolubiles in viſceribus noſtris.

§. 35.

Ad *diſcrimina ſalium* in chemia jam determinata *reflectentes axiomatice* ſcimus, ea eſſe *vel alcalinae*, *vel acidae*, *vel ſalſae* indolis, quæ poſteriora etiam *mixta* dicuntur, & *neutrius generis ſalia.* Inde triplicis nominis habemus ſalinorum venenorum *ſpecies*, iterum facile determinandas. Sunt nempe *a*) venena *alcalina*, qualia ſunt tam fixa, pura, & calce viva parata, acerrima, ſanguinem diſſolventia, & putredinem inducentia, quam *volatilia*, vi ignea, cauſtica, exulcerante pariter infamia; *b*) *acida*, ut nitri, ſalis communis vitrioli tam ſpiritus, quam oleum, ut improprie loquuntur, aqua fortis, regia; *c*) *ſalſa*, ut vel ipſum nitrum etiam puriſſimum intempeſtive adhibitum.

§. 36.

Hem! vero nonnulli hic forſan reclamitant ad poſterius aſſertum (§. 35.), nitrumne venenum, itane famoſo illo & polychreſto, imo prope holichreſto habito *pulvere temperante*, *antiſpaſmodico*, qui utuntur, venenum toties deglutiunt? Poteſtne unum idemque *venenum* haberi & medicamentum? Reſponſu ad hæc haud erit difficile, dummodo, ut *veneni*, ita & *medicamenti* genuinam notionem habeamus, & ad inde intelligendam, hujus ab illo differentiam attendamus. Sed in hæc jam fuſius inquirere alienum foret a re præſenti. Suffecerit unum hoc addidiſſe, experientia dudum confirmatum eſſe, intempeſtivum, largiorem, continuum & ſæpe quotidianum pulveris ſic dicti temperantis uſum, venenoſam habuiſſe efficaciam, & ab aliis venenis vix exſpectanda induxiſſe mala, in humoribus æque ac in ſolidis partibus, ventriculi præſertim vitia, & damna ſæpe permanentia, atonias, impotentias *cet.* ut poſteriori nota pulvis hic vel ipſis feminis infamis factus fuiſſe dicatur. Venenum autem veneno colorari in decantato hoc pulvere ſupra jam annotatum eſt. (§. 34.).

§. 37.

Venenorum *ſpeciebus* enumeratis (§. 34, 35.) & eæ addi poſſunt, quæ in remotioribus diverſis *virium* eorum *quali-*

tatibus

tatibus fundantur. Inde nempe dividenda ſunt in *a) elaſtica; b) irritantia; c) gravantia; d) cohaeſionis* ſeu *attractionis* vi nociva prædita; *e) electrica; f) magnetica; g)* & forte alia, ab aliis viribus nondum cognitis & ex phænomenis demum detegendis determinanda. Sed his immorari, meum jam non eſſe ſentio. Primo namque à fine præſentis diſquiſitionis remotiora, deinde altioris indaginis determinatuque difficiliora ſunt, & denique adhuc nimis controverſioſa, adeoque aliis perſpicacioribus ſcrutatoribus rerum dynamicarum illa relinquenda eſſe intelligo. Saltem nondum certum evictumque eſſe video, utrum dicta virium nomina tantum diverſa, an ipſæ ſic dictæ vires reapſe diverſæ ſint, nec nominatarum aliæ ex aliis, aut omnes ex una eademque v. g. ex elaſtica derivandæ ſint. *Magneticorum venenorum* aliorumque phænomenorum nomine minimum vel *qualitates occultas* & ſæpius ineptas, vel aliunde explicandas vendunt, qui phantaſiæ ludibriis, & ingenii luſu magis, quam judicii uſu clari & clariſſimi viri haberi volunt, habenturque non raro a ſuis ſimilibus.

§. 38.

Tantum de *venenorum* varietatibus reſpectu *qualitatis* ipſorum (*§.* 34-37.) ſequuntur, quæ *quantitatis* intuitu ſeſe nobis offerunt variæ, non quidem eorum *diviſiones*, ſed *diſtinctiones. Quantitates enim non variant ſpecies.*

§. 39.

Maſſae itaque reſpectu prima hæc occurrit varietas. Vis venefica reſidet *aut* in ſimplicioribus mixtorum principiis, *aut* in compoſitis. Vnde venena diſpeſcuntur in *a) elementaria; b)* & *compoſita;* & hæc: *1)* in *primitiva*, ſeu ſimpliciora & *2) derivativa* ſeu magis compoſita, *decompoſita* dicant, qui termino hoc barbaro delectantur. Ita quælibet arſenicum conſtituentes particulæ ſunt corpuſcula ejus primitiva venenoſa. Ex ejusmodi particularum arſenicalium unione oritur venenum compoſitum derivativum, quod arſenicum vocatur.

§. 40.

Compoſita vero nominata (§. 39.) non confundenda ſunt cum ſupra (§. 34.) mixtis dictis venenis. *Mixta* ſemper ex

diverſis compoſita ſunt. Sed compoſita tam primitiva, quam derivativa non ſemper ex diverſis, ſed & ex ſimilibus conſtant. Præterea altera illa (§. 39.) *compoſitorum venenorum diſtinctio* omnino innuit, in priori *diſtinctione elementaria* in ſignificatu ſtrictiori ſumi, nec hic tantum reſpici *elementa chymica*, quæ ſecundi nominis venena, *compoſita* nempe, quæ dixi *primitiva*, involvunt. Neque vero me terreret objectiuncula, quæ ab accuratioribus *analyſeos* contemtoribus hic formari poſſet dicturis forſan, hæc talia juſto remotiora eſſe & nimis ſubtilia atque *hyperphyſica*. Verum doctrinæ ratio ſæpe ſuadet, immo poſtulat, quæ alias ſuperflua videri poſſunt. Phyſici metaphyſicis carere nequeunt; & unde quæſo veneni compoſiti indolem & operationem repetamus, niſi ab ejus conſtitutivis & componentibus. Horum quidem in illis unio modusque compoſitionis varias infert efficaciæ ipſorum determinationes, in directione & celeritate virium effectricium, ſed totius eorum naturæ noxiæ ultima ratio ab iis, ex quibus conſtant, repetenda eſt. Horum congeries certe nil operatur, nocent tantum, quæ in illis congeſta ſunt.

§. 41.

Vt *Maſſae* (*§. 39. 40.*), ita *voluminis* venenorum quoque reſpectu, varia ſunt venena. Quoad volumen nempe *vel* majori *vel* minori ſpatio eorum continetur maſſa. Hinc *diſtinquuntur* recte in *a) concentrata*; & *q) diffuſa*. *Illa* proinde ea ſunt, quorum maſſa major minori, *haec* contra quorum maſſa minor majori continetur ſpatio. Illorum exemplum præbet oleum vitrioli, horum, ſpiritus vitrioli.

§. 42.

Hæc ita ſuo *fundamento* debite ſuperſtructa & *definite* expoſita venenorum diverſitas, non modo vulgo etiam recepta eſt, ſed retentu digna applicatuque utilis omnino in *utraque medicina*, ad nos ſolos pertinente tam, quam in forenſi ad *juriſprudentiam medicam* una ſpectante. In cognoſcendis enim & removendis, pariter atque inde judicandis pro foro etiam morbis læſionibusque a venenis oriundis plurimum refert noſſe,

utrum

utrum illa ſint *concentrata*, an *diffuſa*, quum minima concentrati doſis diverſiſſima alia ſymptomata producere poſſit, & plus nocere, quam diffuſi longe majus præbium.

§. 43.

Varietates venenorum *reſpectu quantitatis* adhuc ob oculos habens *virium* ipſorum haud immemor ſum. *Vires* eorum non modo *celeritatis* & *directionis* ratione, ſed & *potentia* ipſorum in ſe ſpectata peccant. *Celeritatis* & *directionis* vitia infra indicanda erunt, ubi de eorum varietatibus, quæ ab eorum *operationibus*, effectibusque funeſtis pendent, ſermo erit; huc ſpectat, quæ ab eorum *potentia* innata in ſe ſpectata derivanda eſt varietas, ab illis proinde, ut in omni accuratiori ita & in hac de toxicis doctrina exquiſitius diſcernenda. Quoad ſuas quippe *potentias innatas* venena majori vel minori nocendi vi pollent. Vnde ea recte diſtinquuntur *a*) in *debiliora*; & *b*) *fortiora*, quorum *illa* itaque a *lentis*, & hæc a *velocibus*, ut termino BOERHAVIANO utar, omnino diſtinquenda ſunt. *Ita* mercurius præcipitatus debilius venenum eſt ſublimato. Non obſtat hiſce *debiliora* etiam eſſe *lenta*, & *fortia velocia*, quoniam diverſa ratione talia ſint, adeoque alio hæc, alio illa nomine inſigniri debeant. Diverſa enim diverſa poſtulant nomina technica, quibus, ut par eſt, ad artis regulas in foro erudito diſcernantur. Diverſam autem eſſe dictorum rationem, vel ex hoc ſolo intelligitur, quod dentur venena aliis debiliora, neque tamen lente nocentia, adeoque lentis non accenſenda, ut modo allegatus mercurius præcipitatus ſublimato longe debilior.

§. 44.

A venenorum varietatibus reſpectu qualitatis (*§. 41.*) & quantitatis (*§. 38.*) eorum occurrentibus, & hactenus explicatis, ad ea illorum propero diſcrimina, quæ ab eorum origine petenda ſunt.

Hic

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Venena generantur & extra & intra ea, quæ lædunt ſubjecta. Hinc dividenda ſunt in *a*) *domeſtica*, ſeu *innata*; & *b*) *adventitia*.

Illorum *exempla* ſiſtunt Carcinomata, peſtes, virulenta ex aere illata miasmata, & qualiacunque ab adventitiis venenis inducta ſymptomata iterum venenoſa. *Adventitiorum* venenorum ſpecimina, eorum *ſpeciebus* prius determinandis, ſubjungenda erunt.

§. 45.

Originis nempe intuitu (*§. 44.*) *innatis*, quibus opponuntur *adventitia*, venena *vel* plane *materialis*, *vel* & *immaterialis* ſunt *proſapiae*. Quod juxta *varietatis* ſola *reflexione* (§. *44.*) innoteſcentis *fundamentum*, venena *adventitia* dignoſcenda ſunt in *a*) mere *materialis*; & *b*) *immaterialis* originis. Prioris nomininis exempla ſupra (§. *34.*) dicta ſunt. Poſterioris notæ venena ſiſtunt, quæ ab animi pathematibus generantur mala, iis, quæ ab aliis venenis mere materialibus producuntur, plane ſimilia.

§. 46.

Atat quis? ſubdubitari hic prævideo, quis *animi pathemata* venenoſa dixit unquam, aut dixerit nunc demum? Non ipſa eſſe reſpondeo, animæ pathemata hic dicuntur venena, ſed eorum in corpore effecta, quæ talia dicenda, nemo negaverit, quisquis datam (§. 14.) admiſerit *veneni ideam*. Hanc itaque aut non repudiet, oportet, aut aliam ſubſtituat hac meliorem, quæ, quod maxime notari velim, ita tamen comparata ſit, ut non plura nec a vulgaribus conceptibus magis remota involvat paradoxa. Quis vero in accuratius determinandis *terminis*, tam vage ubique uſurpatis, omnia evitaverit inſtabili dicendi conſuetudini non ubique conformia, & non niſi huic adſuetis paradoxa?

§. 47.

Inſolitam hanc doctrinam *exempla* forte illuſtriorem reddunt. *Venenorum adventitiorum* præcipuæ *ſpecies* ſunt, vi ſua coagulante & rodente corpus deſtruentia. *Moerore* autem, præſertim concluſo, diurno & ineluctabili, quodnam poteſt eſſe potentius venenum lentum, & vitalem laticem vehementius inſpiſſans? *Bile ira* concitata omnia corrodente, inflammante,

mante, totamque œconomiam vitalem celerrime ſæpius deſtruente, quod quæſo aliud vehementius cauſticum & corroſivum? Saliva iratorum & rabidorum ab omnibus ſummum heteroclitorum (§. 27.) venenorum habita, quid atrocius lædit? Quid violentius omnia perturbat? Hujus vero veneni efficaciam quis a ſola vi materiali deduxerit? Nonne homo animal rationale a morſu canis rabidi in canem mutatus contrarium loquitur, nonne triſtiſſimo hoc phænomeno docemur, altius & ab ipſius canis pathematibus *repetendam* eſſe hujus veneni originem? Nonne vel ſolo hoc exemplo ſatis ſuperque conſtare poteſt, dicti (§. 45.) nominis non modo dari reapſe, ſed fruſtra nimis paradoxam videri poſſe (§. 45.), quam adoptavi veneni notionem (§. 14.), qua ſtante inconcuſſa pariter ſtabunt, ex ea, utpote primo in hac materia demonſtrandorum *principio*, legitime deducta *principiata*.

§. 48.

Neque ipſi datæ (*§. 14.*) veneni notioni repugnat, adducta & ex re ipſa vindicata (*§. 46.*) atque ultra (*§. 47.*) exemplis confirmatior reddita diviſio. *Vi generis* in ea poſiti omne quidem venenum *materiale* eſt. At illud non divido in *materiale* & *immateriale*, ſed cogitate loquor de mere *materiali* & huic oppono *materiale*, ab immateriali vi & inergia perturbatum (§. *47.*). *Subſtantias* vero *materiales* ab *immaterialibus* adfici poſſe, ſaltim admiſſo virium qualiumcunque mutuo commercio, negari non poſſe exiſtimo, atque ſtatuendum eſſe judico, *materiale* ſola vi mere motrice præditum ab *immateriali* ita affici & perturbari poſſe, ut *vis* illius ſubjecto ſuo alias *naturalis*, *praeternaturalis*, & plane nociva, adeoque quod idem (*§. 16*) dicit, *venenoſa* fiat. A poſſe quidem ad eſſe non valet conſequentia, quam nonnunquam neglecto adeo primario hoc veritatis fundamento in abſtruſioribus rebus admittunt, qui perſpecta aliqua alicujus phænomeni poſſibilitate rationem illius actu etiam ita ſe habere, vel ipſi mox credunt, novarum *hypotheſium creatores*, vel credere ſinunt alios illis deceptos, ut celebriores habeantur rerum inventores, & oculatiores phænomeno-

rum ſcrutatores. Ego vero me hic non in poſſibilitatum regno verſari video, quin tantum abeſt, ut eo ſeductus fuerim, ut ab eſſe ad poſſe potius argumentatus ſim. Quod firmiſſimum ſane & omni exceptione majus argumentum præbent, vel ſola illa *pathemata canina*, a cane rabido in hominem inducta, & quaſi transfuſa (§. 47.).

§. 49.

Alterius indicati (§. 45.) nominis venena *adventitia* nempe *mere materialia* denique duplicis claſſis ſunt. *Vel* enim ſponte natura gignuntur, nulla accedente opera noſtra, *vel* hac concurrente producuntur. Hinc ſubdividuntur in *a*) *naturalia*; & *b*) *artificialia*, quorum *illa* ſponte naturæ, *haec* vero artis ope producuntur. Prioris nominis maxime ſunt vegetabilia virulenta dicta (§. 34.), & alia. Poſterioris autem notæ præſertim ſunt *chymicorum* & *alchymicorum* ſtudiis operibusque producta venena, ut vulgo ſic dicta præcipitata, & ſublimata corroſiva &c.

§. 50.

Tertiæ claſſis venena, ſi quis omiſſa hic (§. 49.) eſſe objecerit, addenda forſan nempe *ſupra naturalia* ſeu *miraculoſa*, ea conſulto, nec male omiſſa eſſe, regeſſerim. In foro enim philoſophico nos circa hæc verſari ſentio. Vtrum vero in hoc vel ipſa *theologia naturalis miraculorum exiſtentiam* agnoſcat ignoretve, equidem jam non disquiram, eorum ceterum *poſſibilitatem* haud negans; ſed ab hac ad illam non valet conſequentia.

§ 51.

Si *venenorum artificialium* ſcaturigines ſpectamus propius, hem! quanta eorum ſe nobis offert affluentia? tres hic ſe aperiunt fontium ſcatebræ, e quibus venena pleno emanant flumine, *fons* nempe, ut recepto jam utar loquendi modo, *pharmaceuticus*, *chirurgicus*, *diaeteticus*. Unde venena artificialia iterum (§. 49.) ſubdividuntur, in *a*) *pharmaceutica*, ut modo dicta (§. l. c.), item opiata pro ſanguinis profluviis ſiſtendis peſſime dari ſolita; *b*) *chirurgica*, quibus toties gangrænas, ſphacelos, carcinomata ingenerant artiſtæ; ſit venia verbo,

quis

quis enim meliori nomine eos dixerit artifices? & *c) diaetetica* denique, exempli gratia potulenta opii in modum inebriantia & ſtupefacientia, non fermentata, lupulo aliisque inebriantibus infecta, vina auſtera, ſiccantia, incraſſantia, coagulantia, plumbeo mangonio ſaturniam malorum lernam aperientia; eſculenta vel in ſe alias etiam optima, ſed artibus coquinariis & vaſis vim ipſis imprimentibus in venena mutata, vel in ſe jam venenoſa, ut Lolium temulentum, fungi, claſſis naturalis cryptanterarum botanicis, Gallis *champignon* dicti, hoc nomine veteribus jam infames, ut PLINIVS cibo hoc ancipiti integras familias periiſſe reliquerit, & noſtrorum temporum monumenta inſignes de iis habeant ſtrages, ut ex ſolo venenatorum horum fungorum odore convulſiones, dein mortem; ab eſu eorum ſtultitiam, aliaque mala horrenda; an etiam paſtinaca, de umbelliferorum genere juxta *Act. Phyſ. med.* N. C. Vol. VI? an lauro ceraſus officinarum, padus Botanicorum, ſi quidem eadem non iisdem, aliisque apud hos, aliis apud alios nominibus inſigniri conſultum habetur.

§. 52.

Coquos coquasque ſe hiſce (§. 57.) fervidiori ſeveriorique indignatione prolatis offendi, non clamaturos eſſe, facile mihi perſuadeo. Neque cerulas miniatulas aliorum ad iſta extimeſcenda eſſe prævideo. Quæ enim veneficos & veneficia tangunt, quid ea ad probæ notæ medicos, chirurgos & pharmacopæos?

§. 53.

Sed ad alia, ad venenorum *operationes* & *modum* eorum *operandi*, & dehinc porro derivandas eorum varietates feſtinandum mihi eſt. Venena quæ dicuntur, vel cita vel tarda operatione nocent necantve. Hinc diſcernuntur uſitate non minus quam recte etiam in *a*) *velocia*; & *b*) *lenta*. *Illorum* exemplum præbet Cobaltum, *horum* ſaccharum ſaturni, quem pulverem vel in ſicca forma vel ſolutum impotentiæ, phthiſeos aliorumque malorum mortisque tandem auctorem Galli *poudre de ſucceſſion* vocant, & toties deglutiendum accipiunt, miſeri impuræ veneris fratres, ſororesque, pro infeliciter ſiſtendis

dis gonorrhæis & fluoribus albis, a medicaſtris & chirurgaſtris male tractati.

§. 54.

Reſpectu activitatis ſuæ venena porro diſpeſcuntur in *a*) *fixa* *b*) *volatilia*, & *c*) *fixo-volatilia*. Et *volatilia* iterum in *a*) *halituoſa* & *b*) *vaporoſa*. Vulgo in *fixa* & *volatilia* tantum dividuntur, ſed triplex hic occurrit varietatis fundamentum, hinc in eo fundata *diviſio* non poteſt non eſſe trimembris. Neque vulgo *volatilia* in *halituoſa* & *vaporoſa* ſubdividere moris eſt; quæ tamen *ſubdiviſio* pariter juſta eſt, nec negligenda. *Fixorum* & *volatilium exempla* ſupra (§. 35. *a*) dicta ſunt. *Fixo-volatilium* ſpecimina præbent ſtupefacientia, quæ ſimul cauſticis ſtipata ſunt principiis, ut *opium* omnino ſulphureo-cauſticum mixtum exhibet, ut proinde ejus operandi modus, effectusque neutiquam ab alterûtra tantum virtûte nociva explicari poſſit. Inter *halituoſa venena* militant fumi carbonum accenſorum concluſi, arſenicales exhalationes, *vaporoſa* ſunt paludum, cadaverum, muſti fermenteſcentis vapores.

§. 55.

Variorum, quæ venenis adficiuntur, tam remotiorum, quam proximiorum *ſubjectorum* intuitu, varia quoque ſunt venena. Primo quidem illa hæc vel tota vel ex parte tantum infeſtant, ex quo dividuntur in *a*) *totalia*, ſeu totius *ſubſtantiae*, & *b*) *partialia*, quod diſcrimen præſertim perbene illuſtrat lues venerea *univerſalis*, & virulentæ gonorrhœæ, & fluoris albi maligni nominibus celebris *particularis*, in utriusque ſexus genitalibus concepta adhuc ſubſiſtens, quæ vero vel neglecta, vel, quod vulgo fieri ſolet, male tractata in univerſalem degenerat, tum ſane multo ominoſior, curatuque difficilior. Ita quoque acidum vitriolicum a circumforaneis dentibus adplicatum, utpote hiſce infenſiſſimum & præter carioſos, vicinos & adhuc ſanos una deſtruens, eſt venenum partiale, deglutitum vero juſto copioſius exempli gratia lithotriptici nomine venenum] univerſale exiſtit, fluida coagulans & ſolidas corporis animalis partes prius corrodens, quam calculos.

§. 56

§. 56.

Venena *totalia* modo dicta nominari etiam poſſent *univerſalia.* Sed malui ea appellare *totalia*, ſeu *totius ſubſtantiae*, ut Veteres jam locuti ſunt, ut diſcernantur ab *univerſalibus*, ſeu omnibus in *univerſum* nocivis, quorum exiſtentia ſaltim affirmari nequit, licet eorum poſſibilitas haud poſſit negari.

§. 57.

Supereſt hic (§. 55.) addi dignior varietas. Obſervationibus experimentisque cognitum eſt, eadem non omnibus æque nociva eſſe, quin quæ aliis nocentiſſima ſunt venena, aliis optima ſæpe eſſe vel medicamenta, vel adeo nutrimenta. Conſtat inſuper id ita evenire quoad integras vivorum familias, ſeu ut technicis utar terminis, *genera* & *ſpecies* tam, quam quoad certa etiam ejusdem *ſpeciei individua.* Venena hinc dividuntur in ea *a*) quæ *integris generibus* & *ſpeciebus*, & ea *b*) quæ certis tantum ejusdem *ſpeciei individuis* venena ſunt. *Priora* iterum dividuntur in ea *a*) quæ *vivis inanimatis*, ſeu vegetabilibus venena ſunt (ſi quidem non juſto latior habetur eo usque extenſus veneni ſignificatus), & *b*) *venena animalibus* & hæc denuo in 1) *venena hominibus*, & 2) *venena brutis*, hujus vel ſolius tam neceſſarii diſcriminis faciendi reſpectu priora non juſto longius petita videri poterunt. Notum enim eſt, quam frivola & periculoſa ſæpe ſit ab analogia concludendi conſuetudo. Cognitum autem habemus, brutis venena non eſſe quæ hominibus & v. v. Ita bruta ſæpe veſcuntur & optime nutriuntur vegetabilibus, quæ hominibus peſtilentiſſima ſunt venena (§. 33.).

§. 58.

Hæc talia ſane tam circa *diaetetica* & *medica*, quam circa *forenſia* probe ubique diſcernenda ſunt. Hæc maxime etiam tenenda circa ea, quæ in brutis cum venenis inſtituuntur *experimenta*, ne nos decipiat caſuum analogia, & ab una parte quod bruto non fuit, homini quoque venenum non eſſe, inde mox obiterque concludamus, vel ab altera parte decepti

exiſtimemus, quod brutis, idideo etiam homini venenum eſſe. Quod vero ad ea attinet, quæ brutis certa venena ſunt, nec homini noxia creduntur, ut fungi eſculenti, amyddalæ amaræ *cet.* ea & inter nos conſultius ſuſpecta habere exiſtimo, ſi vel in eo etiam aliquando erraverimus. Ejusmodi enim error tutius admitteretur, quam incertum adhuc periculum. Quin ne error quidem in eo eſſet, ſi in dubio relinqueremus ea, quibus egregie carere poſſemus. Equidem prudentius eos agere exiſtimaverim, qui e. g. amygdalas illas indeque paratas cupedias & fungos ſic dictos eſculentos, quos quia vel mitiores, vel acidis paululum correcti minus aperte nocent, ideo non pro plane nocivis habendos eſſe cenſeo, audacioribus ſine opprobrii formidine relinquunt. Et quid tum vel ipſis noſtris detrahitur deliciis, cumcentenæ aliæ ſint, quæ illis ſubſtitui poſſunt?

§. 59.

Alias quæ *homini brutisque* venena dicta ſunt (*§. 57.*) *hominum* & *brutoram* venena dicunt, ſed inepte minusque accurate. Illa namque ab his plane diſtincta ſunt, adeoque in accuratiori doctrina diſtinquenda. Alio hæc, alio illa reſpectu ita nuncupantur. Quin jam ex metaphyſicis intelligentioribus cognitum eſt, aliud eſſe *bonum malumve hominis*, aliud *homini*. Ita ſaliva rabidi canis eſt venenum homini non hominis.

§. 60.

Præterea tam ea, quæ *brutis venena* ſunt, quam venena *homini* recte & utiliter dividuntur in *a*) *venena corpori animali* & *b*) *venena animae* & *c*) *venena toti animali.* Teſte enim experientia alia præſertim corpus animale anima, huic inſita vix tacta afficiunt, alia contra hanc maxime perturbant, illo vix læſo, alia denique utramque animalis partem notabiliter lædunt. Prioris generis *exempla* præcipue dant *lenta venena*, corpus ſine notabili animæ læſione deſtruentia. *Animae venena* a potiori recte habentur, dicunturque *philtra* & *pocula amatoria* a venenis neutiquam eximenda aut ſeparanda, ut nonnulli id faciunt, quia iſta omnia certe venena ſunt. Huc quippe ſpectant vi nominis

race-

recepti etiam pro talibus habita, aut ſaltem habenda, ſic dicta ſtupefacientia. Tertii generis venena ſunt e. g. *cauſtica corroſiva*, quia una dolorifica, corpus enim quod ab illis corroditur non dolet, ſed anima ipſi inſita dolet. Magni momenti eſſe in rebus mere medicis & medico-forenſibus, ad hæc diſcrimina attendere, non eſt quod moneam.

§. 61.

Ea venenorum *ſpecies*, quæ *individuis Venena* eſſe dixi (*§*. 57.), ambigua videri poſſet. Sed quemadmodum e. g. tantæ efficaciæ ſæpe exiſtunt *idioſyncraſiae*, ut quæ ejusdem *ſpeciei individuis* ordinarie conducant, nonnullis aliquando veneni loco ſint, ita quoque *conſuetudinis* tanta vis eſt, ut, quæ ſimilibus individuis alias lethalia eſſent, nonnulli ſine ulla ſaltim notabili noxa uſurpent. Ita Turci tantam opii copiam voluptatis cauſa aſſumunt, qua a nobis ſumtum certe præſentiſſimum eſſet venenum. Sic non *moraliter* tantum ſed & *phyſice* valet illud: *duo cum faciunt idem, non eſt idem.*

§. 62.

Iam ad venenorum varietates ab eorum *effectibus* deducendis devenio. Illos *vel* mediate *vel* immediate producunt, unde in *a*) *mediata* & *b*) *immediata* diſpeſcuntur, cujus diſcriminis analyſis intellectu tam facilis, ut eam hic præterire liceat. Sed dicto reſpectu alia occurrunt notatu & evolutu digniora diſcrimina.

§. 63.

Venena nempe aut ſine vitæ dispendio ſuum edunt effectum nocivum, aut ſanitatem non modo, ſed & vitam deſtruunt, unde dividuntur in *a*) *lethalia*, & *b*) *non lethalia*, cujus diſcriminis ratio iterum ita plana, ut ulteriori evolutione non indigeat.

§. 64.

Verum non modo *lethalia*, ſed & non *plane lethalia*, & ſine vitæ jactura *damna* inferentia graviora & ſæpe *permanentia*, *vel* ita comparata ſunt, ut per ſe non poſſent non eſſe utroque modo plane nociva, *vel* una vi aliunde impreſſa ſanitatem & vitam de-

deſtruunt. A cujus diſcriminis ratione pendent utrorumque *lethalium* & *non lethalium* ſubdiviſiones, in *a*) *abſolute*, & *b*) *per accidens* talia. Quorum *illa* itaque ſunt venena, quæ nocivi ſui effectus rationem in ſe habent, ſeu quæ ſola ſua vi propria, *haec* autem, qua aliunde determinata demum lædunt, & interficiunt. *Ita* Mercurius ſublimatus veneni *per ſe*, mercurius dulcis ſaburram acidam in primis viis offendens per *accidens* nocivi aut plane lethalis exempla ſunt.

§. 65.

Tria ad hæc monenda ſunt, primo quidem venenum *abſolute nocivum* (§ 64.), *lethale* æque ac non *lethale*, & venenum *abſolutum* idem dicere & eſſe; & venenum *per accidens* nocivum tam *lethale quam non letha'e* idem ſignificare, quod venenum *per accidens*, vel brevius dicit, vel latius ſumtum exprimit, adeoque aliter poſito varietatis fundamento venenum *abſolutum* pariter atque *per accidens* tale ſubdividi poſſe, in *a*) *lethale* & *b*) *non lethale*. Ad hanc diſcriminis rationem (§. 64.) vulgo non debite attendere videntur, intricatæ hujus materiæ accuratiorem *analyſin* negligentes. Sunt nempe non ſolum, qui venenum dari plane negant (§. 12.), ſed & eos inter, qui dari largiuntur, *abſolutum* dari, ſaltim negant. Sed his vel fraudi eſt non intellecta ſynonymia veneni *abſoluti* & *abſolute nocivi* aut *lethalis*, cui opponitur venennm *per accidens*, & *per accidens nocivum aut lethale*, vel confundunt venenum *univerſale*, ſeu omnibus nocivum, quod certe non datur.

§. 66.

Præterea hic (§. 64.) neque *venenum* ſeu *veneficium immedicabile* cum *abſoluto*, neque *medicabile* cum *veneno per accidens* ultra (§. 65.) confundendum eſt, cujus diſcriminis ratio infra congruo ſuo loco occurret. Hoc alterum eſt.

§. 67.

Tertium (§. 65.) ad iſta (§. 64.) monendum huc redit. Tertium non datur inter venenum *abſolutum* & venenum *per accidens*, quod ii tamen admittunt, qui trimembrem admittunt, fingunt dixerim rectius, læſionum & vulnerum omnium diviſionem

ſionem in *abſolute*, *per accidens* & ut *plurimum lethalia.* Quæ enim apertior & vel primis veritatis principiis magis repugnans eſſe poteſt *diviſionis fallacia!*

§. 68.

Trigæ (§. *65-67.*) ad iſta (*§.63, 64.*) monitorum hoc porro addendum animum ſubit. Venenum per *accidens* nocet necatve quidem, concurrente alia vi ipſi impreſſa. Verum id ideo neque cum *compoſito*, quatenus huic ſimplex (*§.39.*) neque cum *concurrente*, quatenus huic *ſolitarium*, neque cum *ſocio* ſeu *concurrente* ejusdem, cui *diverſi ordinis concurrens*, neque cum *mixto* (*§. 34.*) quod ex ejusdem & diverſi ordinis venenis conflatum eſſe poteſt, quatenus *puro* opponuntur, ultra (*§ 65-67.*) confundendum eſt.

§. 69.

Tanti uſus ſæpe eſt, ut in aliis ita in hac de venenis doctrina, vel unius aſſerti enucleatior certiorque *analyſis.* Ita intricatiſſimæ feliciter extricantur materiæ (§.*63*,*64.*). Ita dudum controverſioſa, & ſæpe inimica lite agitata, amicabilem admittunt compoſitionem (*§. 65.*). Ita longo uſu admiſſæ confuſiones evitantur, ſolemnioresque errores removentur, quibus hic & is accenſendus eſt, in quo verſantur, qui in definiendo veneno vim lethalem tantum ob oculos habent, aut ſaltem ab illa non ſemper lethali (*§. 66.*) non debite diſtinquunt. Tantum enim abeſt, ut venenum dici poſſit, quod *minima mole* aut *cito* necat, ut potius plurima ſint, quæ neque necant, neque cito perimunt, & maxima tamen ſanitatis detrimenta etiam permanentia ſine vitæ diſpendio inferunt, adeoque miſerrimam tamen vitam vivere faciunt, venenorum nomine accuſanda, & punienda omnino æque ac alia. Taceo ſingulares uſus ab hiſce & ſimilibus diſtinctionibus & diviſionibus in *medicina noſtra forenſi*, æque ac huic ſuperſtruenda *jurisprudentia medica* expectandos.

§. 70.

Ad funeſtos in *animalibus* maxime obvios *venenorum effectus*, attenti obſervamus & experimur, eos non tam quoad corpus

quam quoad animam mire varios eſſe & totaplices, ut vix ac ne vix quidem omnibus numeris ſufficiens, & plane *fixum diviſionis* eorum *fundamentum* deprehendere poſſimus, adeoque coacti jubeamur, varietates inde pendentes a potiori determinare, & *mixta* inſuper iis ſuperſternere *fundamenta*. Eorum ſcilicet quæ, quam animæ, corporis functiones magis lædunt perturbantque; communiora effecta hæc ſunt: *alia* maxime partes ſolidas, vel duris oſſeisque non exceptis, vi ſua ſeptica male adficiunt, corroduntque; *alia* illis relaxationes, atonias, paralyſes producunt; alia in iisdem ſtricturas, ſpasmos, rigiditates procreant; *alia* in fluidis maxime virus ſuum exſerunt, illa inviſcando, coagulando, exſiccando, inſpiſſando; *alia* contra diſſolvunt funduntque humores. Inde deducuntur venenorum *ſpecies*, quæ dicuntur *a*) *acria* ſ. *ſeptica b*) *relaxantia*, *c*) *adſtringentia*, *d*) *inſpiſſantia*, *e*) *reſolventia*, *f*) *inebriantia*.

§. 71.

Recepta hæc ſunt *nomina*, & a venenorum *effectibus* deſumta, adeoque recte huc referuntur dictæ *ſpecies*, utpote vi nominum ipſorum ab *effectibus* determinatarum. Exempla omnium ſatis cognita ſunt, adeoque jam non repetenda.

§. 72.

Acria ſeptica (§. 70. *a*) triplici nomine recte diſtinquuntur in *a*) *incidentia*, *b*) *rubefacientia*, *c*) *corroſiva*; *diſtinquuntur* autem, non *dividuntur*, quoniam gradu tantum differunt. Hæc pro vario effectuum ſuorum remotiorum iterum variant, & pro varietate hac varia variis inſignienda ſunt nominibus, dicenda *v. g. inflammantia*, *ſtimulantia*, ſeu *irritantia cet.* Haud vero putandum eſt, hæc ſola talia eſſe, quum & aliorum vis in corpore vivo & organico ſemper relativa eſt, & aliter determinata alium producit ſub hoc, alium ſub alio habitus & vitalitatis ſtatu. Hinc non ut fieri ſolet, promiſcue uſurpandi ſunt ejusmodi *termini*, nec *v. c.* hujus claſſis mixta nunc inflammantia, nunc ſtimulantia, nunc rodentia dicenda ſunt, nunc

aliis

aliis nominibus inſignienda, ſed ut hic *cauſtica, inflammantia cet.* preſſius ſic dicta, ab *inflammantibus*, *ſtimulantibus generatim* dictis ſollicite diſcernenda ſunt. Quæ non *verborum* ſed *rerum diſtinctiones* maximi ſane momenti ſunt, in practicis maxime negotiis noſtris melius expediundis.

§. 73.

De reliquis nominatis (§. 70.) eadem (§. 72.) tenenda ſunt. Ita *relaxantia* non ſolum ſunt ea, quæ vulgo talia dicuntur, ſed & alia aliis nominibus venientia. Frequentiſſimæ ſunt ineptæ non modo, ſed & haud raro erroneæ locutiones, *materiam* noſtram *medicam* dehoneſtantes, quas, ſi evitare nec in damna etiam clinica admittere velimus, curatius expendendum erit ubique; *primo* quidem omnium mediorum medicorum vires eſſe relativas, *deinde* præſtare ea, quæ ab effectibus denominanda ſunt, vel jam denominata, ab eorum effectibus proximis denominari, &, ubi id non fit, diſtinquendo inter nomina a proximis & a remotioribus effectibus deſumta, cavendum eſſe, ne in devia abripiamur theoretica & practica. Communiſſimi ejusmodi ſunt errores, quibus favet ſæpe mere titulares medicamentorum inſcriptiones. In exemplo eſſe poteſt, *vulgaris* ille *pulvis temperans* dictus & *antiſpasmodicus*. Ab effectu ejus petito hæc denominatio certe remotior eſt, & non niſi certis in caſibus aliquid veri habet, & tuto dari poteſt. Quoad proximiorem ſuum effectum incidens, reſolvens, digeſtivum eſt, adeoque ab eo ſic dicendus, ſi quidem ſiniſtrum evitare & removere velimus ejus uſum, ſub quo veneni loco (§. 36.) toties deglutitur. Spaſmis cruciantur, immo convelluntur ſæpius, in quibus nullæ ſpiſſitudines, quis enim ab his ſolis oriri dixerit ſpaſmodica mala? Sanguinis ebullione aut tectiori humorum incendio comburuntur quaſi, ut ſub febribus putredinoſis, malignis, in quibus neutiquam ſpiſſeſcunt, ſed reſolvuntur vitalia fluida. His in adeo celebrato pulvere potentiſſimum dare reſolvens, adeoque eo ipſo maligniſſimam reſolutionem & fuſionem humorum, ubi acida optima præberent temperantia, imprudentiſſime

tiſſime augere & promovere, quid magis nocivum eſſe poteſt? Quis ejuſm di praxin a veneficii crimine liberaverit? ſi hæc talia venena non ſunt, & quidem venena venenis ſæpe addita (§. 34.), quid venenum ſit, ego non comprehendo (§. 36.).

§. 74.

Venena alio poſito varietatis *fundamento ſimpliciori* opponenda prioribus (§. 70. *c*) ſub ſe comprehendunt partim *ſpecie*, partim *gradu* diſtincta vulgo dicta *auſtera*, *ſtiptica*, *draſtica*, *cet*: ſpaſmi, ſtricturæ, & rigiditates quidem etiam excipiunt acria, inſpiſſantia, obſtruentia, inebriantia; ſed ab effectibus proximis ea omnia denominanda ſunt, aut niſi id fiat, curatius diſtinquenda, quod poſterius vero doctrinæ rationi non æque convenit (§. 73.). Deinde diſtinqui debent *effectus* & *eventus* & *eventuum coëxiſtentiae*, & præterea *cauſae* & *conditiones*, ſub quibus operantur. Neque enim hic ſine doctrinæ & praxeos detrimento pro veneficiorum cauſis habentur, quæ conditiones tantum ſunt.

§. 75.

Venenis inſpiſſantibus (§. 70. *d*) comprehendo *ſiccantia*, *inviſcantia*, *coagulantia*; reſolventibus (*§. cit. e*) *attenuantia*, *fundentia*, gradu tantum diſtincta (§. 72). Venena animæ, quæ dixi (§. 60.) ſuperſunt, nunc quoad eorum varios effectus, & inde quousque licet (§. 70.) pendentes ipſorum varietates determinanda. Hæc ut varia producunt phænomena, ita ab his varia pariter jam ſortita ſunt nomina, licet iis nonnulli vage adhuc utantur. Huc referenda ſunt partim *ſpecie* partim *gradu* diſcernenda, *hypnotica*, quibus opponuntur *antihypnotica*, *narcotica*, gradu ab illis diſtincta tantum, *ſopientia*, *anodyna ſtupefacientia*, quibus addi meretur diviſio in *lugubria* & *jucunda*, ſed dulci & jucunda ſua inergia amara & lethalia mala inducentia, quo ſpectant diabolicæ veneris artificia, *philtra* dicta, quæ omnia venena ſunt damnoſiſſima.

§. 76.

§. 76.

Reſpectu *ambitus effectuum* tam eorum, quos in *ſuis* ipſorum *inhaeſionis ſubjectis*, quam in aliis a ſe *diſtinctis* edunt *ſubjectis*, venena etiam utiliter dividuntur. *Vel* enim illa aut ſolas quibus inſident, partes lædunt, aut per reliquas eorundem ſubjectorum partes ſe diffundunt, *vel* eorum efficacia noxia non illis tantum ſubſiſtit, ſed virus etiam ſuum in alia ab illis diſtincta ſubjecta transfundunt. Priori varietatis fundamento nititur eorum diviſio in *a*) *conſenſualia* & *b*) *non conſenſualia*, poſteriori vero in *1*) *contagioſa* & *2*) non *contagioſa*. Satis igitur *fundatae* hæ ſunt, nec *inutiles*, quantumvis minus uſitatæ *diviſiones*. Liquet pariter, quid harum *ſpecierum* nominibus *definite* veniat. Liquidiora hæc reddunt exempla notiſſima. Cobaltum inſperſum puellæ porrigine laboranti, quæ ex obſervatione HALLERI poſt paucas horas rapta eſt, eatenus *conſenſuale* erat venenum; non *conſenſuale* autem idem eſt, nudas ſæpe feſſorum manus & pedes erodens intacto reliquo corpore, ita & non *conſenſuale* exiſtit virus in virulenta gonorrhoëa, & fluore albo virulento in genitalibus ſuſiſtens, quod ſi neglectum vel mala arte ſuppreſſum ex genitalibus in maſſam humorum reſorbetur, *conſenſuale* non audit, ſed *univerſale*, ſeu venenum *totius ſubſtantiae* dicendum eſt (*§. 55.*). Vnde patet qua ratione hæc ab illis differant.

§. 77.

Nec deſunt exempla *contagioſorum* venenorum & non *contagioſorum*. In illis prodeat jure ſuo ſola *venus venenoſa*. *Pocula* ejus *amatoria*, *philtra* dicta (§. 60.), non ſunt *contagioſa*, ipſum autem *miaſma venereum*, omnium conſenſu venenoſum, certe contagioſum eſt. Quatenus utriusque quidem ſexus genitalia contaminat, & ex his reſorptum in univerſum corpus emanat, hujusque fluidas & ſolidas partes, duris oſſeisque non exceptis inficit, contagioſum quidem non dicitur. Verum hæc, ut conſimilis quævis alia *infectio*, cum *contagio technice* dicto non confundenda eſt. *Contagium* infectionis *ſpecies* eſt, & *definite* dicit infectionem alterius ab altero diſtincti ſubjecti. Ex hac forte nondum vulgata contagii notione elucefcit, quid in *genere veneni contagioſi* nomine veniat? quid *non contagioſi?* quid

contagioſi venerei in *ſpecie ?* communis vero experientia teſtatur, illud non modo ſuum ipſius *ſubjectum inhaeſionis* nunc ex parte nunc in totum *inficiens* una *contagioſum* eſſe, quin imo, quam ipſa peſtis, peſtilentius & certius citiusque ac vehementius contagioſum. Hoc ſi capere & ſibi capere poſſent vellentque veneris fratres ſororesque, tantas inter eos ſtrages non ederet tam funeſta hujus ſceleris contagio.

§. 78.

Multo plura largior, quam quæ hucusque tetigi, venenorum diſcrimina adduci potuiſſent, multa quoque eorum, quæ dixi, interque hæc præſertim ea, quæ ſupra (§. 70.) protuli, evolutiora dari debuiſſent. Verum poſterius partim rei difficultas, partim mea huic ſuperandæ obſtans imbecillitas prohibebat. Quod ad prius attinet, addendæ fuiſſe videri poſſent *e. g. diviſiones* & *diſtinctiones* venenorum reſpectu *loci natalis* in *a*) *mineralia*; *b*) *vegetabilia*; & *c*) *animalia*; reſpectu *ſubjectorum*, quæ illis adficiuntur quoque (§. 55.) in *a*) *communiora*, & *b*) *ſpecifica*, & hæc *a*) in *cephalica*, *b*) *cardiaca*; *c*) *viſceralia cet*; reſpectu *qualitatis* etiam (§. 34.) in *a*) *realia*, & *b*) *imaginaria*, quo ſpectant *magica*, *aſtralia cet.* quorum poſteriora ab illis, ut videtur, non quidem diſtinqui, ſed reapſe venenorum *ſpeciem* eſſe volunt; reſpectu ſuæ in operando determinationis quoad *loca* & *effectus* in *a*) *localia*, ſ. ut loqui amant, *ſpecifica locorum*, & *b*) ſpecifica *aegritudinum*; reſpectu *cognitionis* noſtræ quoque (§. 24.) in *a*) *ſenſibilia* & *b*) *inſenſibilia*; itemque in *a*) *conticenda* & *b*) non *conticenda*. Verum hæc & ſimilia *vel* ſponte omnibus ſine ulteriori dilucidatione plana ſunt, *vel* fundamento deſtituta; *vel* denique vi ultimæ diſtinctionis in publico maxime hujuscemodi ſcripto conticenda ſunt; hinc jure jam & ego hic

plura taceo.

§. 79.

Neque idcirco (*§. 78.*) ex præſenti tentamine exſpectandæ utilitatis ſpes nos, ut confido, fruſtrabitur. Suis perſpicaciores

augeant

augeant additamentis, ſua poliant lima, hanc noſtram qualem-cunque de venenorum diſcriminibus diſquiſitionem, & in acceptis ipſis referemus ulteriorem ejus *uſum*, quem certe præſtat enucleatior de iſtis doctrina, tam *theoreticum* quam *practicum*, in cognoſcendis, dijudicandisque cauſis *mere medicis*, & *medico forenſibus*, in *removendis* proinde *venenis* & *antidotis mere titularibus*, *imaginariis*, *fictis*, *fabuloſis*, *ſuperſtitioſis*, *magicis amuletis*, *officinalibus*, *aliisque*, qualia ſunt *e. g. Characteres*, *imprecationes*, *clavi*, *acus*, *annuli*, *ſpiritus ſecundinarum*, quos contra philtrum ex ſanguine menſtruo commendant, alia *antimagica*, ut *herb. Hyperic. artemiſ. puleg. antirhin. adianth. aur. anagall. purp. flor. origan.* quæ & conſimilia a peritis viris tanquam *ſpecifica* (occultis ſcilicet! qualitatibus clara,) laudari dicunt, alias celebres adeo viri, item *ſuffimigia* ex fruſtulo veſtis illius hominis, ex quo faſcinatio præſumitur, prunis injecto; *oleum ex arillis ſambuci*, quod virtutem *ſpecifice* emeticam hic habere ſomniant; alia *antidota* iterum *venenoſa* ut *Belladonna cet.* in *carcinomatis* veneno, *opium* in *haemorrhagiis*, *alexiteria*, *theriacalia*, *alexipharmaca*, chaotica, vel nil juvantia, vel plane nociva; *Helleborus*, quo opus habent, qui tam vehemens præbent cauſticum *cet.*

§. 80.

Determinatis venenorum & veneficiorum diſcriminibus, iſtis (§. 79.) tutiora, meliora, certiora erutu ſane facilia erunt. Illis cognitis, cognitu applicatuque proclivia erunt *antidota generalia*, (univerſalia earum non dantur,) *ſpecialia* & *ſpecialiſſima* ad *individualia* usque. Quæ enim facilior, quæ certior hic poterit eſſe praxis, quam cognitis *e. g.* venenis acidis, antacida, h. e. alcalina, alcalinis, antalcalina, h. e. acida, irritantibus, rodentibus lenientia, involventia & diluentia opponere? *cet.* Quem uſum, ut intendi in hac mea opella, & ob oculos ſemper habui, & habebo in poſterum in praxi mea, ita DEUM ſupplex oro rogoque, ut adjuvante ſua gratia a me impetrari etiam poſſit hic laborum meorum dulciſſimus

FINIS.